

Рецензии и анотации

ПРИНОСЪТ НА РУСКАТА ЕМИГРАЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВО (1918–1939)

Доц. Габриела Белова

Публикуваната в Русия монография „Международноправната наука на руската емиграция (1918–1939)“ на проф. д-р Григорий Серафимович Стародубцев* представлява определен интерес както за специалистите, така и за по-широк кръг читатели, които ще намерят отговори на някои не толкова известни аспекти от дейността на руските емигранти, свързани с развитието на международното публично и частно право. Изследването на проф. д-р Григорий Стародубцев представлява първи опит в руската, а и в чуждестранната наука за проучване на приноса на руската емиграция за развитието на международното право и международноправната наука. Хронологическите рамки на изследването обхващат периода от 1918 г. до 1939 г., а задачата, която си поставя изследването, е нова за руската международноправна наука, имайки предвид, че това е напълно затворена тема през съветския период. До момента в руската литература не съществува изследване, посветено на тази проблематика. Отделни сведения се съдържат в трудовете на В. В. Костиков, Г. В. Мелихов, В. Т. Пашуто,

---

* Стародубцев, Г. С., *Международноправовая наука российской эмиграции (1918–1939)*, Москва, 2000.

както и в енциклопедичните съчинения на П. Е. Ковалевски, Г. П. Струве, М. В. Назаров, П. П. Балакшин, В. Э. Грабар и др. Всички автори предоставят отделни сведения за живота и научния път на руските юристи международници, намиращи се извън границите на Съветска Русия, хвърлят светлина върху различни страни от тяхната обществено-политическа дейност, отразяват общия фон, на който се развива руската задгранична наука за международното право. Развитието на руската международноправна наука зад граница през периода 1918–1939 г. е изключително интензивно и безспорно заслужава внимание от страна на изследователите историци и юристи.

Особен интерес за българските учени и читатели представляват личностите, събитията и процесите, свързани с историята на нашата страна. България е разгледана като едно от основните направления (южното) при емиграцията на руски учени международници, което е закономерно с оглед изнесените данни, че през април 1922 г. в България са намерили убежище около 22 хиляди емигранти от Русия. Авторът придава особено значение на факта, че в България е обсъждан проект за откриване на Руско висше училище за емигранти. Първоначалният проект предвижда то да включва два факултета – юридически и филологически, в които да се обучават около 1200 студенти, установили се главно в България и Турция. През октомври 1921 г. българското Министерство на народното просвещение дава разрешение за откриването на такова висше училище. В последния момент то обаче се проваля поради недостатъчните финансови средства, отпуснати от представителите на европейските държави и Съединените щати. С неуспех завършва и предприятият около година след това опит за откриване на Руски висши юридически курсове, които трябвало да готвят специалисти по програмите на юридическите факултети на руските университети с добавени учебни дисциплини от областта на търговията.

Проф. д-р. Г. Стародубцев не подминава и факта, че руската емиграция в България успява да създаде свое културно-просветно учреждение – Руски народен университет. Той е открит на 3 април 1927 г., а последното му упоменаване в архивите е

от август 1931 г. Университетът си поставя за задача да разшири „общото образование и да запознава студентите с културата на Русия“. Начело на академичния съвет на университета застава П. М. Бицилли, а в състава му влизат преподавателите по международно право в Софийския университет И. А. Базанов и П. М. Богаевски.

Руският принос за развитието на международноправната наука в България авторът основателно свързва най-вече с името на Петр Михайлович Богаевски (1866–1929), който е ръководител на катедрата по международно право в Софийския университет „Климент Охридски“ и директор на Балканския институт за Близкия изток. Определено достойнство на работата е, че в изследването са посочени малко известни данни, свързани с жизнения път на проф. Богаевски. Например, след получаване на юридическото си образование през 1891 г. Богаевски работи предимно зад граница – в архивите на Международния комитет на Червения кръст в Швейцария. От 1912 г. е професор по международно право в императорския университет „Св. Владимир“ в Киев. През 1920 г. Богаевски емигрира от Одеса в България и застава начело на катедрата по международно право в Софийския университет. В монографията са посочени част от значителния брой научни публикации на проф. Богаевски в България като „Ключук-Кайнарджийският мирен договор и неговото значение“ в юбилеен сборник в чест на С. Бобчев, София, 1921 г.; „Международно право – лекции“ София, 1925 г.; „Еще по вопросу о якобы международных отношениях между Москвой и Малороссией“, Славянски глас, София, 1928 г., кн. 3; „Присъединението на Малорусия към Московското царство“, София, 1926 г. и др.

Авторът отбелязва, че специално за студентите на Софийския университет Богаевски подготвя лекции по международно право, като в българския библиографичен указател са посочени следните издания: „Международно право. Помагало към лекциите. Увод и устройство на международния съюз“, София, Свободен университет за политически и стопански науки, „Нов живот“, 1923 г., както и „Международно право. Кратък

курс за студенти от Държавния и Свободния университет (по лекциите на Г. М. Генов и П. М. Богаевски), София, 1932 г.

Проф. д-р Г. Стародубцев не подминава и областта на международното частно право, в която работи И. А. Базанов – също преподавател в Софийския университет. Неговите прогнози, направени през 1930 г., относно перспективата за унификация на някои институти на международното частно право, впоследствие според автора, напълно се оправдават.

В заключение си позволявам да отбележа, че по своето съдържание, обхват и аналитичност изследването на проф. д-р Григорий Стародубцев прави чест както на руската, така и европейската международноправна наука.